

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Teze k diplomové práci

Problematika nezaměstnanosti ve Velké Británii

Šárka Lakotová

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn:

Jedním z hlavních makroekonomických problémů je stále více diskutovaná nezaměstnanost. Tento problém se týká téměř celého světa a Velká Británie tak není výjimkou. Aktuálně, v roce 2015, Velká Británie v Evropské unii patří mezi státy s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Trh práce je specifický nižší mírou nezaměstnanosti žen, než je míra nezaměstnanosti mužů, ovšem velkým problémem na trhu práce Velké Británie je vysoká nezaměstnanost mladých osob. S touto problematikou vláda Velké Británie bojuje tvorbou nejrozličnějších programů aktivní politiky zaměstnanosti. Britská vláda stále pracuje na zlepšování služeb zaměstnanosti. Nezaměstnaným osobám je přidělován osobní poradce s individuálním přístupem na míru každému uchazeči. S těmito službami souvisí i vysoký podíl vládních výdajů na služby trhu práce. Motivace ve Velké Británii pro návrat do zaměstnání je podporována i vysokým rozdílem mezi dávkami v nezaměstnanosti a minimální mzdou. Prudce narůstá výše průměrné mzdy a rostoucí trend má i počet osob samostatně výdělečně činných. Specifikem pro trh práce Velké Británie je vysoký příliv imigrantů, kteří přijíždějí do Velké Británie za prací. Dle mnoha studií však nebyl prokázán výraznější vliv imigrantů na nárůst nezaměstnanosti občanů Velké Británie.

Klíčová slova:

dávky v nezaměstnanosti, ekonomická krize, Evropská unie, míra nezaměstnanosti, nezaměstnanost, politika zaměstnanosti, státní výdaje na politiku zaměstnanosti, trh práce, Velká Británie

Cíl práce

Cílem práce je zhodnocení vývoje nezaměstnanosti ve Velké Británii a identifikace problémů na britském trhu práce. Bude provedena komparace míry nezaměstnanosti ve Velké Británii s průměrem Evropské unie, a následně pak bude zhodnoceno postavení Velké Británie v Evropské unii z tohoto hlediska. Dalším bodem je zhodnocení vývoje míry nezaměstnanosti v jednotlivých regionech a státech Velké Británie od roku 2000. Dalším bodem je zhodnocení politiky zaměstnanosti ve Velké Británii a to jak politiky zaměstnanosti aktivní, tak i systém vyplácení dávek v nezaměstnanosti tzn. politiky pasivní. Bude zkoumán systém vyplácení dávek a jejich výše, za účelem zjištění efektivnosti vyplácení dávek a motivace osob vrátit se zpět do zaměstnání, na místo setrvání ve stavu pobírání dávek. Dále pak bude provedeno zkoumání politiky zaměstnanosti ve Velké Británii z hlediska výdajů státního rozpočtu na politiku zaměstnanosti a jejich rozložení. V neposlední řadě pak bude nastíněn vývoj výše průměrné a minimální mzdy a podpory v nezaměstnanosti. Na základě výše zmíněných zkoumání budou identifikovány slabé oblasti na trhu práce Velké Británie a zhodnocena opatření pro jejich postupnou eliminaci, případně budou navržena možná opatření pro jejich zmírnění.

Metodika

Pro zpracování literární rešerše je využita metoda studia odborné literatury. Informace jsou získávány z českých i zahraničních materiálů. Aktuální informace jsou čerpány z odborných časopisů a internetových zdrojů jako například stránky Ministerstva Práce a Důchodů Velké Británie (Department for Work and Pensions). Využita je metoda deskripce, komparace a analýzy. Data pro praktickou část jsou čerpána z databáze statistického úřadu Evropské unie Eurostatu, databáze ONS – Office for National Statistics či databáze Department for Work and Pensions Velké Británie. Vzhledem k nedostupnosti některých dat v internetových databázích online je pro práci důležité kontaktování příslušných úřadů s prosbou o zaslání chybějících dat, byl tak kontaktován statistický úřad Office for National Statistics a Department for Work and Pension. Hlavním ukazatelem pro zkoumání a komparace je míra nezaměstnanosti počítaná procentem pracovní síly a difference míry nezaměstnanosti v jednotlivých letech. Dalšími pomocnými ukazateli jsou vlastní propočty vycházející z hlavních ukazatelů (difference, meziroční tempa růstu, či poměrové ukazatele propočtené z jednotlivých základních ukazatelů).

Historicky nejnižší **míra nezaměstnanosti** ve Velké Británii byla zaznamenána v období po druhé světové válce. Od této doby pak po dobu dalších dvaceti let (do roku 1986) míra nezaměstnanosti narůstala až na necelých 15%. Od roku 1979 do roku 1999 se předsedkyní britské vlády stala Margaret Thatcherová. Míra nezaměstnanosti v období vlády Margaret Thatcherové byla druhou nejvyšší. Nejvyšší míra nezaměstnanosti 20. století byla v roce 1932 (17%), následky Velké hospodářské krize 1929. Nejvíce zasažena byla Severní Anglie a Skotsko.

Míra nezaměstnanosti ve Velké Británii za sledované období 2000 – 2014 neklesla pod průměr **Evropské unie**, naopak v některých letech byla míra nezaměstnanosti ve Velké Británii téměř o polovinu nižší, než míra nezaměstnanosti Evropské unie. Výjimkou je **region** Severovýchodní Anglie, kde je dlouhodobě nejvyšší míra nezaměstnanosti ve Velké Británii (kolem 10%). V období ekonomické krize v letech 2008 – 2012 míra nezaměstnanosti v tomto regionu převyšovala průměrnou míru nezaměstnanosti za Evropskou unii. Naopak regionem s nejnižší mírou nezaměstnanosti jsou v jižní části Anglie a to konkrétně Jihozápadní a Jihovýchodní Anglie, kde v roce 2014 byla míra nezaměstnanosti nejnižší za celou Velkou Británii (4,9%).

Co se týká měsíčního sledování míry nezaměstnanosti, není sledován žádný pravidelný pokles či nárůst míry nezaměstnanosti v určitém měsíci, tudíž lze tvrdit, že Velká Británie obecně nemá výrazný problém se sezónními výkyvy a pravidelnou **sezonní nezaměstnaností**.

Dalším specifickým faktorem na trhu práce Velké Británie je, že se nepotýká se zásadní problematikou vysoké **nezaměstnanosti žen**. I z regionálního hlediska je v letech 2000 až 2014 míra nezaměstnanosti žen téměř v celé Velké Británii nižší, než míra nezaměstnanosti mužů. Pouze v Londýně je míra nezaměstnanosti žen po delší dobu vyšší, než míra nezaměstnanosti mužů, ale ani zde tento rozdíl není nějak výrazně veliký. Nízké nezaměstnanosti žen je dosahováno například díky ochranným opatřením, jakým je třeba nezákonné propouštění těhotných žen. Stále také roste počet pracovních míst v sektoru služeb, kde ženy mohou mužům konkurovat více, než například v těžebním či strojírenském průmyslu, který je naopak na ústupu.

Naopak velkým problémem na trhu práce Velké Británie je **nezaměstnanost mládeže od 16 do 24 let**. Míra nezaměstnanosti mládeže ve Velké Británii stoupá od roku 2001 s prudkým nárůstem především v období propuknutí ekonomické krize. Mírný pokles byl zaznamenán až v roce 2013, a díky mnoha opatřením politiky zaměstnanosti a nově

zaváděným programům pro snižování nezaměstnanosti mladých osob, byla míra nezaměstnanosti mladých osob koncem roku 2014 pod hranicí 16- ti procent. Více než třetina nezaměstnaných mladých osob je nezaměstnaná po dobu delší než jeden rok. Chyba je spatřována v nesouladu poptávaných pracovních pozic a oborů, ve kterých se mladé osoby vyučují. Toto by se však dalo upravit pomocí přizpůsobení výučních oborů či školení. Dalším problémem v této oblasti je také špatné cílení některých programů pro zapojení mladých osob na trh práce, konkrétně programu pro mladé, známý jako Youth Contract, bylo vyhlášeno předčasné ukončení kvůli neefektivitě a špatnému/příliš širokému cílení. Vláda připravuje nové programy pro mládež, kde však stále hrozí potenciál „mrtvých nákladů“ z důvodů, že většina zaměstnavatelů, kteří se do těchto programů zapojují, by dané osoby přijali i bez státních dotací. Bylo by tak třeba zaměřit se na omezení tohoto negativního jevu a pokusit se tento typ zaměstnavatelů z programů eliminovat.

Problematika imigrantů ve Velké Británii je rozsáhlá, s nejvyšší koncentrací v hlavním městě Londýně. Proti názorům ohledně omezení imigrace však existují i odpůrci, kteří zastávají názor, že přistěhovalci jednak platí více na daních, než pobírají na dávkách, a také že by některá odvětví například zdravotnictví, měla bez imigrantů velké problémy. Dle několika průzkumů, které byly provedeny na Oxfordské Univerzitě, nebyl prokázán výraznější vliv nárůstu počtu imigrantů na růst míry nezaměstnanosti občanů Velké Británie. Zaznamenán byl pouze mírný negativní vliv na zaměstnance s nižším stupněm vzdělání. Pozitivním vlivem je pak například růst spotřebitelské poptávky a logicky pak i návazný růst počtu pracovních míst v daných odvětvích.

Politika zaměstnanosti Velké Británie usiluje o rovnováhu na trhu práce a produktivitu pracovních sil. Ve věcech ohledně nezaměstnanosti, politiky zaměstnanosti, vyplácení dávek, nastavení pasivní a aktivní politiky zaměstnanosti atp. má ve Velké Británii na starosti Ministerstvo práce a důchodů. Prostřednictvím **Jobcenter Plus**, což jsou výkonné agentury Ministerstva Práce a Důchodů je praktikována jak aktivní tak pasivní politika zaměstnanosti. Fungují tedy jednak jako kanceláře pro vyplácení dávek a také jako agentury, kam lidé chodí za účelem hledání zaměstnání, a kde je jim nově poskytována i osobní asistence a individuální pomoc (přiřazení do programu na základě individuálních potřeb zjištěných z individuálních rozhovorů s přiděleným poradcem).

Dávek, které pomáhají osobám bez práce či s nízkými příjmy je ve Velké Británii nespočet, avšak od roku 2013 je postupně na území Velké Británie tento spleťový systém dávek

nahrazován **příspěvkem „Universal Credit“**, který nahradí šest nynějších nejčastějších dávek. Nový systém dávek bude vzhledem k možnosti čerpání dávky i v případě, že osoba pracuje a má nízké příjmy ze zaměstnání, více motivovat k postupnému zařazování se na trh práce.

Rozložení vládních výdajů na politiku zaměstnanosti se dělí do tří hlavních kategorií – **výdaje na služby trhu práce, výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti a výdaje na pasivní politiku zaměstnanosti**. Zajímavostí je vysoký podíl výdajů na služby trhu práce, který se však v posledních letech snižuje, což signalizuje například administrativní zjednodušování.

Trojnásobný nárůst státních výdajů byl v roce 2010 na nástroj APZ „přímé vytváření pracovních míst“. Touto formou APZ jsou například jednotlivé programy, které fungují především na přispívání zaměstnavatelům na minimální mzdy zaměstnanců přijatých v těchto programech. Programy tohoto typu však bylo třeba reformovat, jelikož dle výsledků vykazovaly z části utopené náklady, (tzn., že osoby po dokončení programu práci opustily a staly se opět nezaměstnanými, a nebo by nezaměstnané na dané pozice přijali i bez těchto státních příspěvků atp.). APZ je ve Velké Británii uskutečňována pomocí řady cílených programů (většinou s časovým rámcem), které si vedle návratu osob do zaměstnání kladou za cíl i zvyšování flexibility trhu práce – tzn. vyplnit oblasti, kde převyšuje poptávka po práci nad její nabídkou. Naopak v oblasti, kde je nabídka pracovních sil o mnoho vyšší než její poptávka, tyto pracovní síly pomocí programů přeškolit a zaučovat na dané obory, po kterých poptávka je.

Národní minimální mzda ve Velké Británii byla zavedena poprvé až v dubnu roku 1999, a odvíjí se podle věku zaměstnance. V přibližném přepočtu na měsíční mzdu je to 34 000 Kč. Výše minimální mzdy meziročně stále narůstá, avšak v této kategorii je třeba brát v potaz inflační vlivy, kvůli kterým od propuknutí ekonomické krize do roku 2014 byl vývoj reálné hodnoty minimální mzdy klesající. **Dávky v nezaměstnanosti JSA** činí měsíčně okolo 283,6 liber (v přepočtu přibližně 10 000 Kč). Pozitivním jevem je velice pomalý nárůst výše dávek JSA a také veliký rozdíl mezi výší dávek JSA a výší minimální mzdy, čímž je podporována motivace nezaměstnaných osob hledat si práci, namísto pobírání dávek v nezaměstnanosti. Na začátku roku 2015 výše dávek JSA zůstala na stejné úrovni jako koncem roku 2014.

Dalším bodem práce bylo mapování **rozložení pracovních pozic podle jednotlivých odvětví v jednotlivých regionech/státech Velké Británie**. Nejvíce pracovních míst je zastoupeno v sektoru služeb, konkrétně pak v odvětví „Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel a motocyklů“, dále následuje zdravotní a sociální péče. Nejméně zastoupen je průmysl těžební a zemědělství. Lesnictví a rybářství v Anglii také nenabízí mnoho pracovních pozic. Celkově nejvíce pracovních pozic je poskytováno v Londýně a následně Jihozápadní Anglii.

Jedním ze způsobů pro snižování nezaměstnanosti, který je úspěšně praktikován například v Nizozemí, je **zaměstnávání na částečný pracovní úvazek**, který umožní zaměstnávání více osob na „jednu pozici“. Počet osob zaměstnaných na částečný úvazek od roku 2004 každoročně stoupá, což napomáhá snižování míry nezaměstnanosti. Počtu pracovních míst na částečný úvazek by však muselo být mnohem větší množství, aby to mělo výraznější vliv na vývoj míry nezaměstnanosti.

Pozitivní je také rychlý nárůst počtu **osob samostatně výdělečně činných** po roce 2009, který je také podporován mnoha programy aktivní politiky zaměstnanosti.

Vláda Velké Británie má politiku zaměstnanosti nastavenou až na malé nedostatky velice dobře a odpovídá specifikům britského trhu práce. Většiny slabých míst si je dle průzkumů vědoma a plánuje opatření jak tato slabá místa posílit, či eliminovat dané nedostatky úplně. **Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti** jsou z velké části formou cílených programů na míru aktuálním potřebám trhu práce a s předem určeným časovým rámcem, jejichž průběh a výsledky jsou sledovány a hodnoceny po celou dobu. I proto se tak Velká Británie svou mírou nezaměstnanosti řadí pod evropský průměr a současně i mezi státy s nejnižší mírou nezaměstnanosti.

Vybrané bibliografické citace:

DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a kol., *Management lidských zdrojů. 1. Vydání.* Praha: C.H. Beck, 2007. 485 s. ISBN: 978-80-7179-893-4

KLIKOVÁ, Christiana, KOTLÁN, Igor. *Hospodářská politika. 2. Aktualizované vydání.* Ostrava: SOKRATES, 2006. 339 s. ISBN: 80-86572-37-4

LAYARD, Richard, NICKELL Stephen, JACKMAN Richard. *Unemployment, Macroeconomic Performance and the Labour Market.* New York: Oxford University Press, 2005. 670 s. ISBN: 0-19-927916-0

LIŠKA, Václav. *Makroekonomie.* Praha: Professional Publishing, 2002. 554 s. ISBN: 80-86419-27-4

SAMUELSON, Paul, A., NORDHAUS, William. D., *Ekonomie 18. Vydání.* Praha: NS Svoboda, 2007. 780s. ISBN

WINKLER Jiří, WILDMANOVÁ Mirka. *Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy.* Praha: Computer Press, 1999. 143 s. ISBN: 80-7226-195-9